

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

„Font” (betű-, illetve karakterkészlet) szerzői jogi védelme

Ügyszám: SZJSZT 38/2004

A megbízó által feltett kérdések:

1. A megbízó levelében ismertetett tényállás alapján a K. Kiadó elkövetett-e szerzői jogsértést a megbízó ügyvédi iroda által képviselt A. Ltd.-vel szemben?
2. Amennyiben az eljáró tanács véleménye az első kérdésre igenlő, a megbízó – utóbb kiegészített megkeresése szerint – külön szövegezett véleményt kér a Szerzői Jogi Szakértő Testülettől arra nézve, hogy a szerzői jogsértésre tekintettel ügyfelének a jogsértéssel elért gazdagodásként milyen összegű szerzői jogdíj jár, valamint ezen felül esetlegesen milyen összegű kártérítést kérhet; illetve az összecszerúség milyen elvek, módszerek alapján állapítható meg.

Az eljáró tanács szakvéleménye:

I. Bevezető megjegyzések

Az eljáró tanács – törekedve az SzJSzT által adott szakvéleményekből kiolvasható joggyakorlat egységességére – a jelen ügyben adott szakvéleményének általános, a font fogalmáról és szerzői jogi oltalmáról szóló részében nagyban támaszkodik az SzJSzT ez évben kelt 20/04-es szakvéleményére (lásd Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004/5. szám 57. old.), amelynek ugyancsak a font szerzői jogi oltalma volt a tárgya.

A jelen szakvéleményben a „font” kifejezés azonos módon, elvek (szabályok, esetleg szabványok) szerint képzett betű- illetve karakterkészletet jelent, a betű- illetve karakterkészleten belül alkalmazott egységes arculatú betűket pedig betűtípusnak nevezzük. (A szövegösszefüggéshez illően azonban a „font” kifejezést használjuk egyes, illetve többes számban is.) Amikor röviden a „fontok” szerzői jogvédelmét említjük, akkor az – az alább kifejtettek szerint – akár a betűtípus formájának, akár a betű- illetve karakterkészlet előállítását és megjelenítését támogató szoftvernek (számítógépi programnak), illetve a szoftver/program valamely részének a szerzői jogvédelmét jelenti.

A **szerzői jogi oltalom** két szempontból is irányadó lehet a fontok tekintetében:

- a. egyrészt a font külső megjelenése *grafikai műnek* minősülhet, amennyiben egyéni-eredeti jelleget mutat
- b. másrészt a számítógéppel olvasható és szerkeszthető digitális adatállományba (tipikusan PostScript vagy True Type fájlba) alakított font, *mint szoftver* állhat szerzői jogi oltalomban.

Ad a.)

A „font” tárgya lehet szerzői jogvédelemnek, ha a „font” arculata, a készletet alkotó betűk képe olyan egyéni, eredeti jellegű mű, amely a szerző saját szellemi alkotása. Ebben az esetben a „font” leginkább grafikai műnek tekintendő. A grafikai mű az Szjt. 1. § (2) bekezdés h) pontja alapján az alábbi műkategóriába: „a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve” tartozik. Az Szjt. 1. § (3) bekezdése alapján „a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.”

A „fontok” túlnyomó többsége, mivel régóta ismert és használt betűtípusokból áll, egyéni-eredeti jelleg híján nem alkalmas a szerzői jogvédelemre. Ha azonban valaki „kitalál”, megrajzol egy alkotásnak minősülő (tehát egyéni-eredeti) betűtípust és ebből betűkészletet készít, akkor a betűk arculata, képe, rajza szerzői jogvédelem tárgya lehet.

Ha egy újonnan kialakított és használt „font” megfelel valamilyen szabványnak, akkor nyilván nem lehet egyéni, eredeti, hiszen valamilyen jogszabályban előírt kötelező, vagy sokkal inkább nem kötelező, de szabványjogi értelemben „ajánlott” minta szerint készül.

Ha azonban maga a szabvány részesül szerzői jogvédelemben, akkor a szabvány jogosultjának az engedélye szükséges ahhoz, hogy az adott „font” szerzői jogi értelemben felhasználható legyen. A szabványok az Szjt. 6. § (1) bekezdés alapján ún. együttesen alkotott művek lehetnek („Az együttesen létrehozott műre (pl. nemzeti szabványra) a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.”) Ez alól a jogszabállyal kötelezővé tett szabvány jelent csak kivételt. [Szjt. 1. § (4) Nem tartoznak e törvény védelme alá (...) a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok...]

Ha egy „font” szerzői jogvédelemben részesül, akkor – figyelemmel a betűtípusok sajátos, funkcionális jellegére – elsősorban az alábbi cselekményekhez szükséges a szerzői jogosult engedélye:

- többszörözés (Szjt. 17. § a) pont),
- terjesztés (Szjt. 17. § b) pont),
- nyilvánossághoz közvetítés (Szjt. 17. § d) pont),
- átdolgozás (Szjt. 17. § f) pont).

A fentiek alapján azonban a mindennapi életben használatos és bevett „fontok”-at alkotó betűformák csak kis része tekinthető olyannak, amelyre a szerzői jogvédelem kiterjedhet.

Ad b.)

Abban az esetben azonban, ha a „fontba” tartozó betűtípust digitális úton állítják elő – ez a helyzet a megbízás szerinti ügyben – a digitális előállítás és/vagy képernyőn való megjelenítés „eljárására” vonatkozó szoftver szerzői jogvédelem tárgya lehet.

A védelem ebben az esetben akkor áll fenn, ha az előállítási/megjelenítési „eljárást” olyan szoftver [számítógépi program és hozzá tartozó dokumentáció az Szjt. 1. § (2) bekezdés c)

pontja értelmében] támogatja, amely egészben, vagy részben megfelel az egyéni, eredeti jelleg követelményeinek. Ez más szóval annyit jelent, hogy a számítógépi program nem lehet másik szerzői jogvédelem alatt álló program szolgai másolása, hanem fejlesztőjének saját szellemi alkotása.

Az írásjelek számítógépen történő grafikai megjelenítését lehetővé tevő szellemi alkotó tevékenységet tükröző fontfájlokat a legújabb amerikai bírói gyakorlat is szoftvernek minősítette.¹

A szoftver szerzői jogvédelme kiterjed a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció, akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtájára, ideértve a felhasználói programot az operációs rendszert és a csatlakozó felületként használt programot is. Más szóval, fennállhat a fontot „generáló” számítógépi program és a hozzá tartozó dokumentáció szerzői jogvédelme (a megjelenített betűkészlet szerzői jogi védelmétől függetlenül) akkor, ha a teljes szoftver, vagy annak bármely része kielégíti a szerzői jogvédelem feltételét (nem másolt, a szerző szellemi alkotó tevékenységéből eredő egyéni-eredeti jelleggel bír).

Ha egy „fonthoz” tartozó betűtípus előállítására, megjelenítésére bármely olyan számítógépi programot, vagy programrészt használnak, amely szerzői jogi védelem alatt áll, a védelem akkor terjed ki közvetetten a programmal előállított/megjelenített betűtípusra is, ha a betűtípus megfelel a fent elemzett egyéni-eredeti jellegnek. Ebben az esetben a szerzői jog védi egyrészt a szoftvert, másrészt a betűkészletet is.

A fenti következtetés helyességének logikai előfeltétele, amely csak programozási ismeretek alapján esetenként dönthető el, hogy létezzen olyan eset, amikor egyéni-eredeti jelleggel nem rendelkező betűtípusból álló, akár szabványnak megfelelő betűkészletet a szerzői jogvédelem fennállásához elégséges egyéni-eredeti jelleggel bíró számítógépi program, vagy programrész támogatásával jelenítsenek meg. Ekkor lehetséges ugyanis, hogy elváljon a program és a dokumentáció = szoftver, valamint a megjelenített betűkészlet szerzői jogvédelme. Vagyis ebben az esetben a program és dokumentáció lehet védett, az eredményeképpen megjelenített betűtípusból álló betűkészlet viszont nem.

A számítógépi program jogvédelme azonban nem terjed ki a program „tartalmát” jelentő puszta algoritmusra, csak a formába öntött programra. Az Szjt. 1. § (6) bekezdése alapján ugyanis ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek. Ugyanez vonatkozik a csatlakozó felületre is. Az Szjt. 58. § (1) bekezdése szerint az 1. § (6) bekezdésében foglalt rendelkezést alkalmazni kell a szoftver csatlakozó felületének alapját képező ötletre, elvre, elgondolásra, eljárásra, működési módszerre vagy matematikai műveletre is.

Ezért elképzelhető, hogy azonos, vagy nagyon hasonló algoritmusok alapján több, egymástól függetlenül fejlesztett számítógépi program jogvédelme párhuzamosan fennáll, és ezek a számítógépi programok nagyon hasonló, vagy azonos betűtípust képeznek, illetve jelenítenek meg.

¹ Ld. **Bitstream et al. vs. SWFTE**, illetve **Adobe vs. Southern Software Inc.**, az esetek részletesebb leírását ld. a http://scripts.sil.org/cms/scripts/page.php?site_id=nrsi&item_id=UNESCO_Font_Lic weboldalon (hozzáférés ideje: 2005. január 8.)

Ez összesítve azt jelenti, hogy a számítógép képernyőjén „előállítható” két csaknem egyforma, vagy ránézésre egyforma betűtípus

- két egymástól függetlenül fejlesztett számítógépi programmal,
- vagy két olyan számítógépi programmal, amelyek közül az egyik a másik program szolgálai másolását, illetve engedély nélküli átdolgozását jelenti.

Hogy a két eset közül melyik áll fenn, azt csak részletes informatikai szakértői vizsgálat döntheti el, amely összehasonlítja az érintett programok algoritmusát, felépítését, fájlstruktúráját és egyéb olyan ismérveit, amelyek alapján megállapítható az azonosság, illetve a különbözőség.

Mivel a megbízó – bár utalt arra, hogy ügyfele a szóban forgó fontokkal kapcsolatos „minden szellemi tulajdonjog” jogosultja – kifejezetten a szerzői jogi jogsértésre hivatkozva tette fel kérdéseit, az eljáró tanács a továbbiakban a megkeresésben megjelölt, digitális úton előállított, illetve megjelenített betűtípusokkal kapcsolatos szerzői jogsértés kérdésében foglal állást, a többi fentebb ismertetett oltalmi fajta vizsgálatától eltekint.

II. A kérdésekre adott válaszok

1. A szerzői jogsértés tényének megállapítása

A megkeresésben megjelölt betűkészletek (Times New Roman CE, Arial CE, Courier CE, illetve ezek dőlt, félkövér, félkövér-dőlt metszései) – különösen azáltal, hogy a Windows operációs rendszer, illetve a Word szövegszerkesztő részeiként széles körben elterjedtek –, a személyi számítógépek felhasználói által leggyakrabban használt betűtípusokká váltak. (Az eljáró tanács tudomása szerint a Times New Roman betűkészletet 1931-ben tervezték a londoni „The Times” részére², a Courier fontot az 1950-es években tervezték az IBM részére³, az Arial betűtípus pedig a Windows 3.1-es verziójának részeként terjedt el⁴.)

A bevezetőben elmondottak szerint a font kétféle szempontból lehet a szerzői jogi oltalom tárgya:

- egyrészt a font külső megjelenése *grafikai műnek* minősülhet, amennyiben egyéni-eredeti jelleget mutat;
- másrészt a számítógéppel olvasható és szerkeszthető digitális adatállományba (tipikusan PostScript vagy True Type fájlba) alakított font, *mint szoftver* állhat szerzői jogi oltalom alatt.

Tekintettel arra, hogy

- a) a megbízó a megkeresésben ügyfelének kizárólag a betűkollekciókhoz, mint „szerzői jogi védelem alatt álló szoftver programokhoz” fűződő szerzői jogaira hivatkozik; valamint
- b) a fentiekben kifejtettek szerint az eljáró tanács szerint lehetséges olyan eset, amikor egyéni-eredeti jelleggel nem rendelkező betűtípusból álló, akár szabványnak

² Forrás: <http://www.myfonts.com/fonts/linotype/times-new-roman/> (Hozzáférés ideje: 2005. január 8.)

³ Forrás: <http://www.typeart.com/history.asp?FID=43> (Hozzáférés ideje: 2005. január 8.)

⁴ Forrás: <http://en.wikipedia.org/wiki/Arial> (Hozzáférés ideje: 2005. január 8.)

megfelelő betűkészletet a szerzői jogvédelem fennállásához elégséges egyéni-eredeti jelleggel bíró számítógépi program, vagy programrész támogatásával jelenítsenek meg; és

- c) a fontkészletek grafikai műkénti oltalma a rendelkezésre álló adatok alapján nem lenne egyértelműen megállapítható [egyrészt a betűtípusok egyikének-másikának oltalmi ideje a fentiek szerint már lejárhatalom, másrészt az eljáró tanácsnak nem állnak rendelkezésre kellő adatok ahhoz, hogy megállapítsa, hogy a nyomdaiparban régóta és általánosan használt betűképekhez képest mutatnak-e egyéni-eredeti jelleget a megkeresésben említett betűtípusok grafikai megjelenítései]

az eljáró tanács vizsgálatát a megkeresésben említett betűkészletek, mint számítógéppel olvasható és szerkeszthető digitális adatállományba (azaz fontfájlba) alakított fontokkal, azaz *mint szoftverművekkel* kapcsolatosan fennálló jogsértés fennállására korlátozta.

A megbízó az eljáró tanács rendelkezésére bocsátotta az ügyfele (A. Ltd.), mint szerzői jogi jogosult birtokában lévő, valamint a K. Kiadó által terjesztett Times New Roman, Arial és Courier fontkészletek digitális állományba (fontfájlba) kódolt verzióinak összehasonlítását, amely kiterjedt a számítógépi állományok összes lényeges jellemzőjére (fájlnév, verziószám, fájl méret, a fájlokban szereplő védjegy- és szerzői jogosult-megjelölés), illetve a fontfájlok fontmegjelenítő- és szerkesztőprogrammal történő analizálására.

Az „A. Ltd. féle fontok összehasonlítási vizsgálata” címet viselő, vélhetően informatikus szakértő által készített összehasonlító elemzésben (mely sem forrására, sem készítőjére nem tartalmaz utalást) anyag megállapításai szerint a K. Kiadó által a C. hordozón terjesztett fontfájlok az összes lényeges jellemzőjükben megegyeznek az A. Ltd. fontjaival, mégpedig:

- a fontfájlok neve, verziószáma és hossza megegyezik;
- a fontfájlok tartalma bitről-bitre egyező;
- a K. Kiadó C. hordozóján szereplő fontfájlokban szereplő bejegyzések szerint azok védjegy- és szerzői jogi jogosultja az M. plc. (a megkeresés szerint a megbízó által képviselt A. Ltd. e cégtől kapott továbbengedhető felhasználási jogot)

(Az egyetlen, az eljáró tanács szerint elhanyagolható, mert jogi jelentőséggel nem bíró különbség a két forrásból származó állományok között az, hogy a K. Kiadó C. hordozóján a fontállományok közismert és gyakran alkalmazott módszerrel tömörített formátumban találhatók meg, így a fenti elemzés értelemszerűen a rendeltetésszerű használat érdekében kitömörítés után előállt fontfájlokra vonatkozik.)

Az összehasonlító elemzés eredményeivel egyezően a megkeresésben a megbízó előadta, hogy a K. Kiadó elismerte, hogy a fontfájlokat nem maga készítette, hanem azokat a (jogosulttól vélhetően jogszerűen terjesztési jogot szerzett) Microsoft által kiadott, a K. Kiadó által megvásárolt „Microsoft Development Network” 1995. áprilisi kiadásának második lemezéről másolta át a C. hordozóira.

A fontfájl, mint szoftver szerzői jogi oltalomhoz szükséges egyéni-eredeti jellege az eljáró tanács véleménye szerint abból adódhat, hogy a grafikus betűkép leképezésekor a fonszerkesztő programot használó szerkesztő maga választja meg, hogy a font körvonalpontjaiból melyeket használja fel a digitális leképezést meghatározó alappontokként. Ezen kreatív döntések eredményeképpen a grafikai műként – akár a védelmi idő letelte miatt, akár az egyéni-eredeti jelleg hiánya miatt – szerzői jogi oltalmat nem élvező betűtípus-

rajzokból is egyéni-eredeti szoftvermű, azaz fontfájl keletkezhet.

A rendelkezésre álló adatok alapján az eljáró tanács az adott ügyben végleges álláspontját nem tudta kialakítani. Annak érdekében, hogy a Testület a tárgyban 12 fontfájl oltalomképességéről álláspontját ki tudja alakítani, **felkéri** a megbízót, hogy

1. közölje a becsatolt összehasonlító vizsgálat készítőjének nevét és elérhetőségét, illetve nyilatkozzon arról, hogy szükség esetén az eljáró tanács a szakértőnek kérdéseket feltehet-e;
2. közölje, hogy a becsatolt összehasonlító vizsgálat anyagában feltüntetett 12 fontfájl, mint szoftver szerzői jogot keletkeztető egyéni, eredeti jellegének alátámasztására milyen adatokat tud az eljáró tanács rendelkezésére bocsátani, illetve ezeket csatolja be.

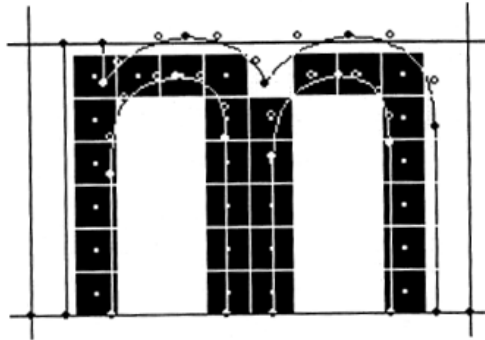
Budapest, 2005. január 12.

dr. Vida Sándor
a tanács elnöke

dr. Szinger András
a tanács előadó tagja

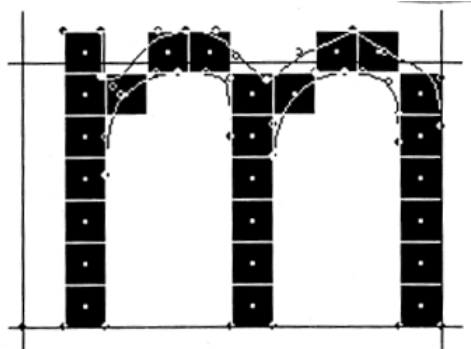
Gillemot Judit
a tanács szavazó tagja

Melléklet!

Scan converted but unhinted "m".
Note the uneven widths of the stems

1. ábra

Scan converted and ESQ hinted

2. ábra

THE AWKWARD LAZY DOG Jumps over the cat Top Value 'A'
THE AWKWARD LAZY DOG Jumps over the cat Top Value 'A'

3. ábra